

Юрій Ботнер

ЖУРНАЛІСТСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Навчальний посібник

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 070(075.8)

ББК 76.01я73

Б86

Ботнер Ю.О.

Б86 Журналістська майстерність : навчальний посібник / Ю.О. Ботнер. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 232 с.

ISBN 978-966-10-2744-1

У посібнику вміщено практичні матеріали до курсу “Журналістська майстерність” для студентів 2-6 курсів факультету журналістики, взяті з газетних публікацій різних років та написані Юрієм Ботнером і його колегами, відомими журналістами.

Книга також буде цікава широкому загалу читачів, у тому числі й абітурієнтам та школярам, які тільки мріють опанувати професію журналіста.

УДК 070(075.8)

ББК 76.01я73

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Навчальне видання

Юрій Олександрович Ботнер

ЖУРНАЛІСТСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ

Навчальний посібник

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Марія Козяр*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Комп'ютерна верстка *Івана Бліща*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 20.11.2012. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Galleon. Умовн. друк. арк. 13,49. Умовн. фарбо-відб. 13,49.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2744-1

© Навчальна книга — Богдан, 2013

ЗМІСТ

Кілька слів про книгу й автора	5
Вступ.....	7
Розділ 1. Позиція журналіста. Внутрішня та зовнішня політика	9
Невідправлений лист в Абхазію	9
Про козаків, пишні мундири та синдром старшого брата... 13	
Старі ідеали забули, а нових не створили..... 17	
Розділ 2. Взаємостосунки журналістів. Журналістська етика	20
По Запорозжю ходит плагиатор.	
Звать Александр, фамилия — Коноваленко..... 20	
Рука руку моет	21
Унікальна фотографія	22
Журналіст тоді хороший, коли він вільний	25
Про журналістську етику і не тільки..... 28	
Розділ 3. Газетні сенсації різного масштабу.....	31
Баренцево горе..... 31	
Во всем, даже в горе — большая политика..... 34	
Chornobyl Nuclear Catastrophe Anniversary..... 37	
Токмакська сенсація..... 42	
Махновські гроші	45
Розділ 4. Теми моралі.....	53
Олигархи Капустяного кладбища..... 53	
Коли прийдешній вік настане, тисячоліття розпочнеться? ...56	
Метелик..... 59	
Розділ 5. Нариси про сучасників — добрих і талановитих людей. 64	
Перемагає талант	64
Концерт — достойний великого майстра..... 68	
«Театральні автографи часу»..... 73	
Розділ 6. Вони родом із ЗНУ	77
Був місяць травень	77

Творчість — кредо Віталія Шевченка.....	83
Загадки Зацного.....	85
Микола Перший, Катерина Друга.....	90
Ми починали КВК!.....	95
Розділ 7. Мандри. Близькі і далекі.....	101
Чарівний острів. Замітки туриста.....	101
Дороги Сицилії.....	116
Париж знімає капелюха перед Запоріжжям.....	119
Побачити Париж і не померти.....	123
Смерть під площею д'Альма.....	134
Туніс і туризм — слова одного кореня.....	139
Найстаріша синагога.....	148
Розділ 8. Поруч з видатними людьми.....	150
Пельмени Герасимова.....	150
Смех — лучшее из лекарств.....	152
Теплий погляд Миколи Гринька. Запорізький період життя великого кіноактора.....	155
Михайло Денисович Гайдабура, чесна людина, що вірила в добро.....	164
Острів Войновича.....	171
Перший космонавт України в Запоріжжі.....	183
Розділ 9. Журналістська лірика.....	185
Лотос.....	185
Ум Готтес Віллен!.....	190
Репортаж з катетером на шиї.....	194
Розділ 10. Жарти. Великі та маленькі.....	200
Дедушка плачет: Шарик улетел.....	200
Собачий етюд.....	201
Джинсовий костюм.....	203
Не знадобився епосі.....	204
Сповідь бензоконтрабандиста.....	210
Служил я в Армии Советской.....	215
Три ЧП на НЗ.....	227

КІЛЬКА СЛІВ ПРО КНИГУ Й АВТОРА

Юрій Ботнер понад сорок років працює журналістом у засобах масової інформації. Розпочавши з кореспондента Запорізького обласного радіо та телебачення, він згодом працював старшим редактором радіо, кореспондентом і заступником головного редактора обласної газети «Индустриальное Запорожье». Згодом був літературним редактором обласної газети «Запорізька правда», заступником головного редактора газети «Суббота», заступником головного редактора міської газети «Запорозька Січ», головним редактором газети «Наш город». І зараз Юрій Ботнер не припиняє співробітництво із засобами масової інформації як України, так і зарубіжжя.

Слід зауважити, що на творчість журналіста, як, втім, на творчість кожного справжнього журналіста, вплинула складна, але дуже цікава біографія. Дитинство: Мелітополь, а потім Середня Азія, знову Мелітополь, Київ, кілька років у Тернополі та Бережанах, де він встиг пізнати й закохатись в українську мову. Потім Краснодарський край з Чорноморським узбережжям Кавказу, згодом — Запоріжжя. Доля кидала й на крайню Північ із островом Нова Земля на Північному Льодовитому океані, й на Зауралля, й у Прибалтику, не кажучи вже про численні подорожі по білому світі — Західна Європа, Азія, Африка...

Його публіцистичні статті, а також інші матеріали завжди привертали увагу читачів, викликали дискусії, широкий резонанс. Останні роки автор посібника керує творчою лабораторією, викладаючи журналістську майстерність у Запорізькому національному університеті та інших вищих навчальних закладах Запоріжжя, де є відповідні факультети.

Викладаючи нелегку, дуже важку у творчому плані, дисципліну, він неодноразово зіштовхувався з проблемою відсутності добрих, якісних посібників для опанування журналістського фаху студентами. Теорія, непідкріплена практикою, справедливо вважає автор, мало приносить користі. Адже випускники журналістських факультетів, отримавши диплом про вищу освіту, не

завжди можуть працювати саме журналістами, бо потрапляють у різноманітні ситуації, коли важко проявити свої вміння на практиці. Часто-густо трапляється, що становлення молодого журналіста залежить від факторів, зовсім непередбачених теоретичним навчанням. Приміром, як себе має поводити новачок у редакційному колективі, аби бути чесним і об'єктивним, як бути незалежним від політичних обставин та як діяти в умовах постійних тисків з боку керівництва і власника газети чи телеканалу.

Як опанувати різні жанри, а найважче — аналітику, коли «заїдає буденність»? Як оцінити ту чи іншу подію — як добру сенсацію чи погану звістку? Як поводити себе з видатними, популярними, цікавими суб'єктами; як не розгубитися, беручи інтерв'ю у зірки екрану чи театру? Як поводити себе під час прес-конференції з Президентом України чи іншим державним діячем і як почути втілити у якісний журналістський продукт? Як потрапити у закордонне відрядження й потім не тільки повною мірою виконати завдання, а ще й залишити матеріали для цікавих подорожніх заміток? Часто буває, що випускник розгублюється, потрапивши у коло професійних журналістських ситуацій. Саме на ці та подібні запитання, що виникають у практичній роботі журналіста, й намагається відповісти автор посібника.

Посібник розподілено за смисловим принципом на кілька розділів, кожен з яких вміщує надруковані у різні роки та у різних газетах твори Юрія Ботнера та його колег, теж відомих журналістів. На початку кожного розділу автор знайомить студентів із передісторією поданих у ньому публікацій, з причинами, що спонукали до їх написання.

Завершується кожен розділ блоком запитань, відповідаючи на які читачі мають змогу краще зрозуміти творчу майстерню журналіста. Усе це дає змогу студентам навчатися й у позааудиторний час, самостійно. Особливо матеріали посібника знадобляться студентам старших курсів при підготовці курсових, бакалаврських і магістерських робіт. Хоча, безумовно, книга буде цікава широкому загалу читачів, у тому числі й абітурієнтам і школярам, які тільки мріють про опанування професії журналіста.

*Віталій Шевченко,
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри
теорії літератури та журналістики
Запорізького національного університету,
член Національної спілки журналістів України*

ВСТУП

Посібник для студентів, які опановують ази журналістики, складається з десяти розділів за тематикою. Кожному розділові передує коментар, що вводить читача до окремо визначеного аспекту журналістської діяльності.

Практичні матеріали посібника взяті з газетних публікацій різних років і належать авторові та його колегам, відомим журналістам Запоріжжя.

У першому розділі вміщено чотири статті, які були надруковані в журналі «Журналіст України», газетах «Індустріальное Запорожье», «Здесь живем» та інших щодо гострих конфліктних ситуацій, або ж спірних, полемічних питань сучасності. Підкреслимо, що надруковане понад десять років тому має, на жаль, актуальне продовження й сьогодні. Це надає особливої ваги публікаціям.

Другий розділ торкається взаємостосунків журналістів газет, телебачення та радіо. Короткий за обсягом розділ все ж таки дає уявлення про те, як саме має поводитися молодий журналіст, потрапивши у нове для себе професійне оточення.

Ніде правду діти: газета живе за рахунок сенсаційних матеріалів. Але як оцінювати незвичайні явища, неочікувані повідомлення. **Третій розділ** посібника намагається дещо класифікувати сенсації на позитивні та негативні. На ті, що бентежать читача, примушують співчувати героям матеріалів (приміром — про трагедію підводного човна «Курск», що зазнав катастрофи на Крайній Півночі), або такі сенсації, що викликають радісний подив, як то знахідка кісток південного слона у Токмацькому районі.

Найбільш привабливим для широкого загалу читачів є «підсмажені» статті. Автор посібника не схильний до перетину кордонів етичних норм, але саме статті **четвертого розділу** він присвятив темі моралі. Не моралізаторству, а саме моралі. Хоча тут йдеться й про таке суспільне явище, як проституція, або про смерть і поховання циганських баронів на Алеї слави одного із запорізьких кладовищ. Ці публікації мали широкий резонанс, тому будуть цікаві сучасному студентству.

Статті, що подаються у **п'ятому розділі**, цікаві насамперед своїми героями. Це розповіді про наших сучасників, які творили мистецьку сторінку життя України.

Досить широко представлені герої публікацій **шостого розділу**, де йдеться про цікавих і вельми талановитих особистостей альма-матері — чи то педагогічного інституту, чи то університету, який із нього виріс. Саме ці люди визначали й визначають обличчя Національного університету Запоріжжя.

Та все ж найбільш об'ємним є **сьомий розділ**. Ще б пак! Адже улюблений «коник» автора — репортажі, звіти, нариси про подорожі. Журналісту пощастило побувати у десятках зарубіжних країн. Все найбільш цікаве, те що знадобиться молодому спеціалістові, викладено в популярній, але зовсім не рекламній формі. Це й замальовки про Барселону й острів Мальорку, про Сицилію, Туреччину, Париж... Головною рисою мандрівника-журналіста, вважає автор, є допитливість, справжня гонитва за найбільш цікавими й дещо несподіваними фактами.

Космонавт Леонід Каденюк, перший із українців, хто піднявся у космос за часів незалежності нашої держави, корифеї світового кіно Сергій Герасимов, Юрій Нікулін, Микола Гринько, буковинський лауреат, дисидент, наш земляк письменник Володимир Войнович... Це герої **восьмого розділу** посібника. Автор подає інтерв'ю з ними, нариси й розповіді тих, хто бачив великих митців на власні очі.

Зворушливі художньо-публіцистичні матеріали надруковані у **дев'ятому розділі**. Вони ліричні, навіть дещо інтимні. Але ця тема завжди цікавила читачів.

Вісім публікацій різних років уключив автор посібника у **десятий розділ**, присвячений жартам. Причому жарти ці мають величезну географію й історію — це й служба у Радянській армії за Полярним Колом; це й «бензоконтрабандистика», це й нариси про колег-журналістів, про яких ходять гумористичні легенди. Автор посібника впевнений, що саме цей розділ знайде найбільш широку зацікавленість аудиторії.

Після кожної статті автор ставить питання для практичного розв'язання студентами: треба дати відповіді на запитання, виконати деякі вправи, підібрати публікації тощо.

Усі ці вправи служать для закріплення знань, одержаних на заняттях із журналістської майстерності, а також для розвинення навичок повсякденної творчості.

Юрій Ботнер

РОЗДІЛ 1

ПОЗИЦІЯ ЖУРНАЛІСТА. ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Ця публікація більш як 15-річної давності, на жаль, залишилася актуальною й сьогодні. Останні події грузинсько-російського конфлікту (серпень-вересень 2008 року) викликали неоднозначну оцінку як у світі, так зокрема й в Україні. Тому читачеві пропонується порівняти сьогоднішню ситуацію з тим, що було приводом до написання статті.

Варто зауважити, що основне джерело, з якого автор черпав інформацію — є сама присутність Юрія Ботнера в Абхазії, його досить детальне знайомство з місцевими звичаями й життям пересічних абхазців, грузинів, вірменів та мешканців інших національностей цього чарівного куточку земної кулі.

*Юрій Ботнер,
журналіст,
м. Запоріжжя,
газета «Індустріальне Запоріжжя»,
27 березня 1993 р.*

НЕВІДПРАВЛЕНИЙ ЛИСТ В АБХАЗІЮ

Гірко дивитися і чути телевізійні зведення з малих фронтів великих людських трагедій. Подвійно боляче, коли мова йде про місця, близькі серцю. Де провів дитинство, де перший раз закурив, поцілував дівча.

Я пам'ятаю, здається, кожний камінчик, який омивається холодно-чистою водою річки Псоу, що з'єднала своїм мостом Росію і Грузію. Зараз — там кордон. Між миром та війною. Селище Веселе, яке стало прикордонним, своєю назвою хіба що іронізує з приводу сумного болю.

Там, за Веселим, лиш поминеш короткий місток — Леселідзе. Великий курортно-спортивний комплекс, куди в середині-кінці п'ятдесятих мчали ми, адлерсько-сочинські босяки, дивитися футбол. Видивлятися на кумирів, героїв Олімпіади — спартаківців. Щеміло серце, але було якось по-особливому приємно, коли на зеленіючий газон, оточений кучерявими евкаліптами, вибігали динамівці Києва. Усе-таки земляки, Україна! Тоді я таємно (від спартаківських фанатів) уболівав за киян...

А за селищем Леселідзе — Гантіаді. Де хурма валялася по вулицях солоджки “помідорами” і ніхто її не підбирав. Уже ближче до Гагрів, за Гребінцем, несподівано відкривалась ущелина. І, пройшовши через неї, електричка “Сочі-Сухумі” ледве влазила в ширину нової ущелини. Пасажири висипали із вагонів, вражені небувалою красою. До однієї гори справа приліпився санаторій “Україна”, в іншій десь сховався ресторан “Гагрипш”, а між ними, близько до моря — парк.

Старі Гагри! Море тут уже оспіване. Зразу з берега — глибоке, з зеленими підводними валунами і міриадами золотистих рибинок — зеленушок. Там ми пірнали з масками, які тільки входили в моду, забавлялись, хто далі пройде під водою пішки, несучи в руках важкий камінь. Або хто раніше прочитає назву теплоходу, що знаходився далеко в морі: “Россія”, “Україна”, “Сванетія”, “Колхида”, “Пётр Великий”, “Ленсовет”... Немає вже трьохпалубного красеня “Адмірал Нахимов”, розрізаного під Новоросійськом розхлябаною командою “Петра Васева”.

Але хто міг уявити тоді, що та нічна трагедія, біля Цимеської бухти, яка поглинула десятки життів, поступиться новій, сьогоднішній м'ясорубці в Сухумі, Ешерах, по обидва береги річки Гумиста?

Ми часто, кожний рік, їздили з друзями в блаженні куточки субтропіків. Ще б пак! Там, біля адлерського аеропорту, лежить назавжди мій батько. Скромний пам'ятник заростає папороттю. І при житті батька, і багато років пізніше я навідував цей берег, де сум змішувався з радістю. Останні роки ми їздили тільки в Піцунду.

Вірніше, трішки ближче, прямо за Колхідою, повернувши направо, на самому початку мису Піцунда натрапляли на сільце Алахадзи. Жили тут переважно вірмени. І приїжджали родичі із неморської Вірменії. Але нас, гостей з Дніпра, приймали так само радісно, тепло, ніби ми — їх брати по душі і крові. Так, взагалі-то, і було.

Але ви тільки уявіть: в Піцунді в середині серпня знайти житло на самому березі за два карбованці за добу! Окремі кімнати, телефон, телевізор, кухня, душ... і постійні (до незручності) пригощання фруктами,

— Плохое первое. Это то, из-за чего мы сюда с вами летели. Пропал тут планшет с частотами ракет «земля-воздух». Ладно бы сгорел, а то — пропал. Нет абсолютной гарантии, что не попал он врагу. Тогда наши же ракеты будут летать под их радиодиктовку. И наши цели сбивать. Поэтому выполняли мы с вами сверхсекретное задание, привезли новые частоты для всех, дислоцированных здесь «карандашей».

Кстати, буду ходатайствовать перед вашим командиром о поощрении за выполненное задание...

— Спасибо, — ответили мы совсем по-граждански, — ну, а второе «ЧП»?

— Второе плохое очень. Сгорела солдатская столовая. Замкнуло в проводке ночью. Пока потушили... Вот и питаются солдаты в офицерской. Тесно.

О третьем, хорошем, «ЧП» скажу особо. Не подумайте, что изверг я, но ей-Богу, возьму грех на душу да возрадуюсь.

Мы затихли в предвкушении, не забыв, правда, подлить в кружки.

— Третье «ЧП» — замполита медведь белый загрыз. Насмерть.

— ??!

Честно скажу, мы опешили. Ничегошеньки себе: человек погиб, а он «хорошее «ЧП»!

— Чего затихли! Козел был замполит. Штопаный. Скольким ребятам не службу, жизнь поломал. — Старшой сделал паузу, затянувшись сигаретой.

— Как издевался, фашист! Не поверите. По ночам к себе в кабинет молодых служащих зазывал поодиночке и предлагал... За отпуск. Ну..., вы понимаете, не маленькие. Большинство отказывалось. Но как потом издевался над солдатами! А тем немногим, что соглашались, после отпуска уже ребята обструкцию устраивали.

— Во гад! — ухнули мы. — И что дальше?

— А что? Уже дело на него составлялось, до воентрибунала шло... Но забился как-то туалет. Замполит и свернул за склады по большой нужде... Тут и застучал его мишка в непотребной позе. По кровянищи вокруг да по огрызку в сапоге и определили, что нет больше майора. Оно, конечно, трагедия. Но как сказать? А тем ребятам, которых он охмурил, каково?

Покидали мы гостеприимную Новую Землю в каком-то угнетенном состоянии. Даже не рассмешил нас вот такой эпизод напоследок:

Спрашиваю наивно у местных солдат: «А как у вас тут в увольнение ходят?»

Какой раздался хохот. А один старослужащий, вытирая слезы сме-
ха, ответил за всех:

— Увольнение — каждый день, без ограничений. Иди — куда хо-
чешь, от 70-й и 80-й параллели. И невесты есть — медведихи белые...

Но мы почему-то не смеялись. Крепко, видно, застрял в памяти
развратный замполит.

Написал я о событиях почти тридцатилетней давности, а сам задумался. Чувствую: необходимо послесловие. Ведь иной читатель вправе упрекнуть меня в — как бы это сказать? — в конъюнктурности, что ли? Дескать, сейчас мы все смелые. Сейчас модно на партию, партработников всех собак вешать. И такие они и растакие. Но не все же. Были же и комиссары Клочкивы! Поднимавшие в атаку и первыми павшие! Были жертвы кровавых репрессий, мужественные прекрасные люди....

И все-таки!

Люди, служившие в армии, думаю, подтвердят, что, как принято говорить сегодня, имидж политработника среди служивого люда был не слишком привлекательный. Вот и радиолокатор, который делает колебательные движения по вертикали, прозван в армии... «замполитом». И не секрет, что именно на этой стезе можно было быстро вырасти в должности и чине. Ну, а что касается описанного мною случая, то он полностью соответствует истине. Так что уж извините.

Что было, то было.

Запитання для аналізу

1. Після прочитання статті захотілося вам подивитися на географічну карту, аби пересвідчитись — де саме у Льодовитому океані розташована Нова Земля?
2. Які елементи стилістичного плану використав журналіст для передачі атмосфери специфічної служби на Крайній Півночі за радянських часів?
3. Чи не виникло у читачів чоловічої статі бажання послужити у подібних військах?

ЩИРО ДЯКУЮ

Цей посібник ніколи б не побачив світ, якби не справжня творча атмосфера, що панує на факультеті журналістики Запорізького національного університету. Сама ідея «Журналістської майстерності» як підручника виникла у декана факультету, доктора наук, професора Володимира Манакіна та його творчо-наукового оточення. (Ви бачите на фото В.Манакіна під час вручення невеличких нагород студентам-переможцям одного з конкурсів). І зараз кожен день привносить щось нове й цікаве майбутнім журналістам.

Спасибі вам, колеги!

Щиро дякую професійному видавництву «Навчальна книга — Богдан».

Юрій Ботнер

